

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

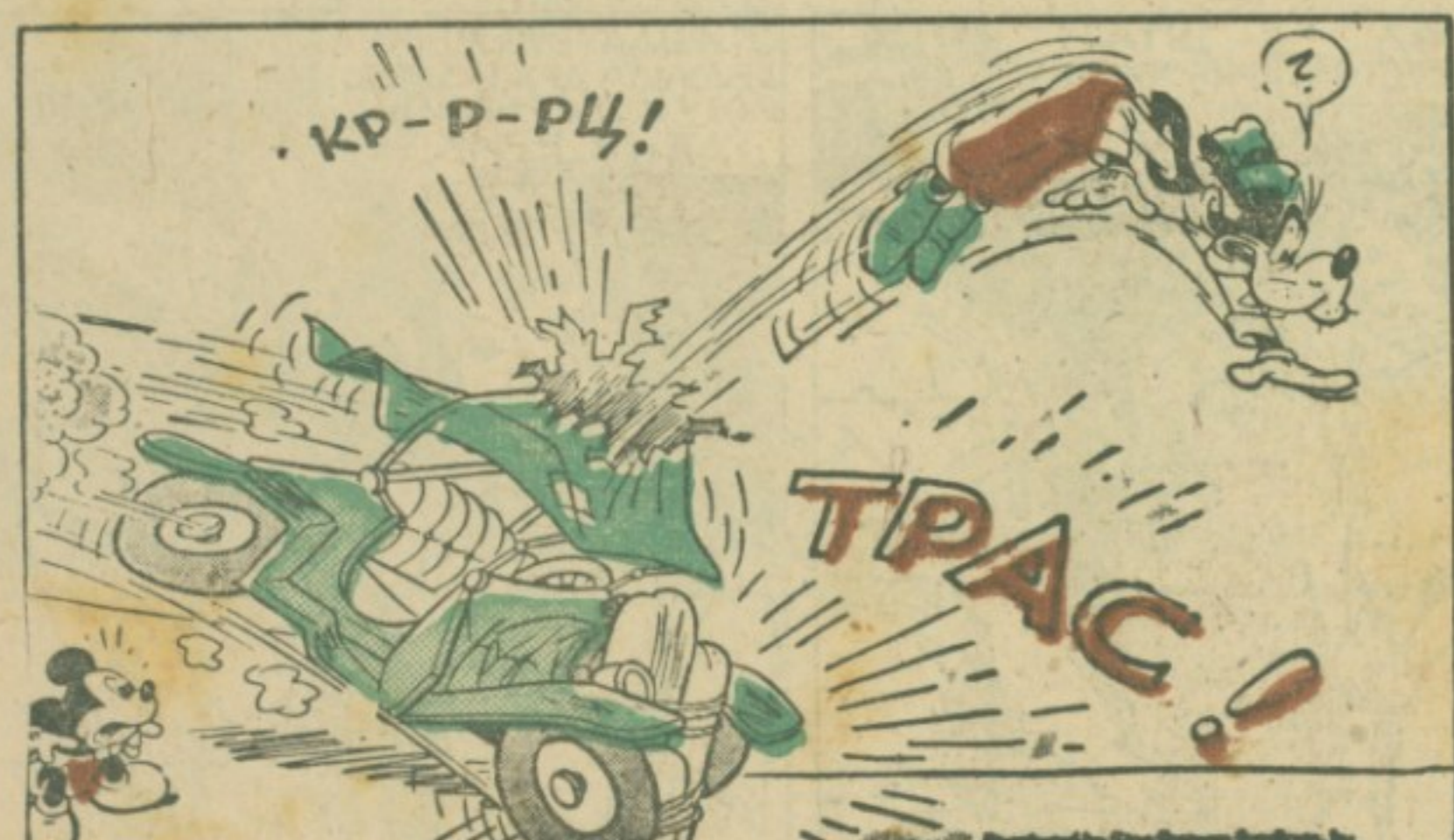
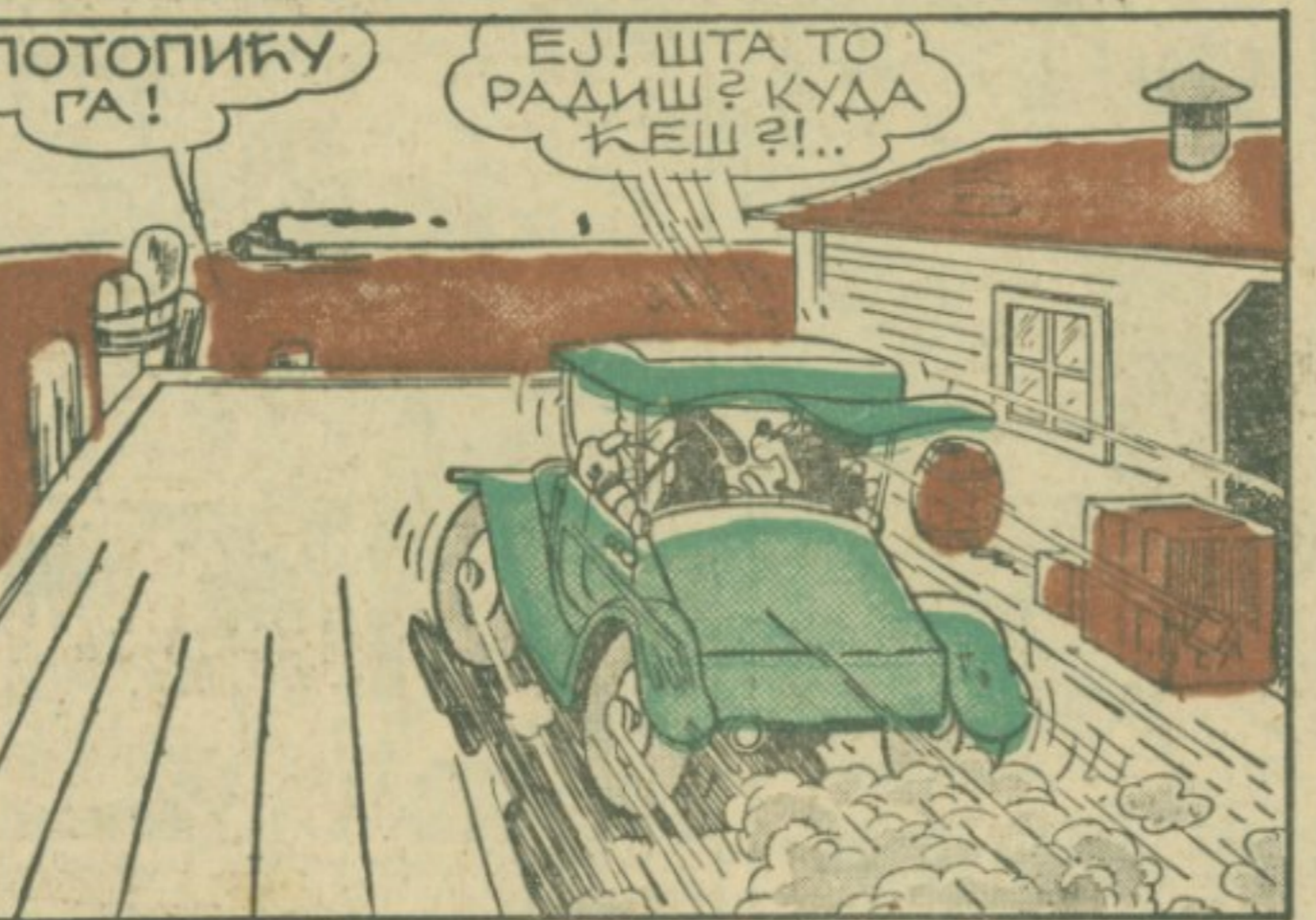
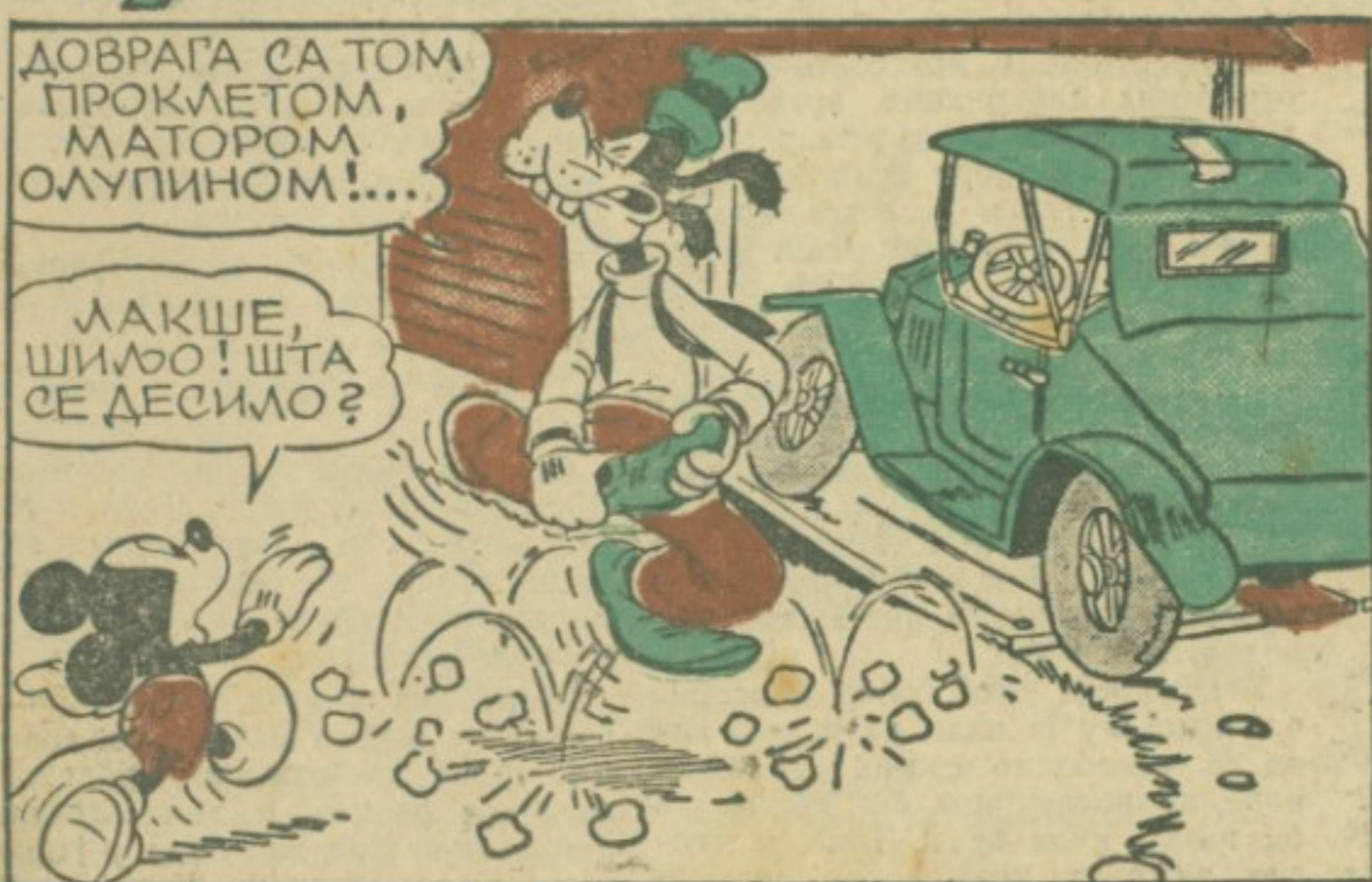
10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XV — Број 63 — Субота, 14 март 1953

ЧУДОВИШНИ АУТОМОБИЛ

Човек који је скренио ток Голфске струје

(22)

Из руку божанства поново је избила муња и оборила на земљу свих двадесетак лица.

Маса је, пренеражена и ужаснута, посматрала чудо које се догађало.

Дон Агостино је поново дигао руку и нешто говорио, али су се сви плашљиво згледали, оклевајући. У овим затупаним, празновјерним људима борили су се празновјерје и страх са слепом послушношћу... Неколико срчанијих ипак се осмелише и прибоше оласту.

Жубер је још два или три пута пуштао и прекидао струју и сваки пут су се нова телеса, покошена муњом, стрпоштавала на остале, лешеве, а читаву дворану испунио је јак мирис озона.

Тада је завладала потпуна паника. Стара вера у чуда била је јача од свега. Двораном се орила дивља дрека. Стражари, послушници и свештеници, сви су се гурали, потпуно пометени, ка излазима.

— Сада напред! — узвикну Жубер.

Њих двојица, кроз вратанца на килу, искочише из свога скривашта и потрчаше преко лешева право к престолу, крај кога је стајао дон Агостино, не схватајући шта се око њега збива.

Када је угледао двојицу Француза пред собом, схватио је намах шта се одиграло и крикнуо од беса.

Обри се бринуо само за Жану, која је, укочена погледа, седела на свом месту. Он ју је зграбио и призвао себи.

Жубер се, међутим, одмах бацно на дон Агостино, који се већ био прибрао, извадио револвер и уперно га на офинира.

У истом тренутку неко му је гурнуо руку унае и зграбио га с лева. Китац је промашио и дон Агостино паде, а Миранда, који га је већ био ишчепало за гушу, унесе му се у лице и викну:

— Долијао си, нитков!

Жубер му прискочи:

— Немојте га задавити! Он нам је потребан као талаш.

Њих двојица обореше дон Аго-

стина на леђа и брзо га свезаше. Миранда се одмах окрете:

— Моје дете!... Где је моје дете?

Жак одговори грцајући:

— Овде је... Жива је, али је изгубила памет...

Обри је држао Жану у наручју. Њене крупне очи укочено су гледале незнао куда. Изгледало је као да ништа не види и не чује...

— Не, није изгубила памет — рече Миранда, — само је онесвешћена. Ови гадови дали су јој неки отров који кочи мишиће и паралише свест. Она је без свести. Иначе не би била овде; ја бих је повео са собом!...

Обри погледа Миранду с мржњом:

— Ви... који сте продали своје рођено дете...

— Ко то каже?

— Дон Агостино...

— То је лаж... Ја сам дошао овамо само зато да ослободим своју ћерку или да с њом заједно умрем.

— Па ипак сте му обећали њену руку... Онда, кад сте је мени били одрекли.

— Онда нисам ни слутно какав је он злочинац... Сем тога, он ме је држао у шакама...

Жубер прекиде ово неугодно објашњење. Одмах је, не оклевајући ни часа, ослободио своје морнаре, Жирола и Робера, дао им оружје које је нашао код убијених, а сам се наоружао дон Агостиновим револвером.

— Брзо напред! — заповедио је. — Користимо тренутак. Збуњеност људи не може вечно да траје... Ми смо заборавили дон Агостино... Послужићемо се њиме као таласом, а у случају да покушају да нам га отму, без предомисљања ћу га убити. Овај човек је наш штит; он мора да нам помогне да изиђемо из града.

Заробљени Мексиканац се на ове речи подругљиво осмехнуо, као да је хтео да каже да га никакве претње и никакве молбе неће нагнати да ода своју тачњу. Тако је бар Жубер протумаčio његово држање.

— Добро, нећете ништа да нам кажете, дон Агостино... Ја вас

зато и не питам... Ми ћемо наћи пут и без вас... Господине Миранда, како сти ви доспели овамо?

— Немам појма... Јуче сам добио једну тајну поруку у којој ми овај човек јавља да је моја ћерка спасена. Позвао ме је да дођем до њега и да узмем своје дете. У једном заливу близу моје куће, писао је, чекаће ме два човека који ће ме довести овамо. Ја сам дошао на одређено место. Тамо су ми везали очи. Онда сам се возио неколико часова у аутомобилу или моторном чамцу, тачно не могу да вам кажем, а кад су ми скинули мараму с очију, преда мном је стајао дон Агостино и од њега сам сазнао шта смера. Ја сам, му се одупирао, претно, а он ми се само смејао... После тога, видео сам Жану... безивотно, без воље и свести, а нисам могао да јој помогнем!... Стога сам се одлучио да се претварам као да сам се помирио са судбином... Надао сам се да ће нам се указати каква могућност за бекство, али сам се био чврсто решио да убијем своје дете и себе ако не би било другог излаза...

Жубер је замишљено слушао његову причу. У њој је било не-

Обри је подигао Жану на руке и уз помоћ њеног оца понео је. На један Жуберов миг, дохватио је морнар Мадек дон Агостино за рамена, а Бује за ноге и понели га као пакет. Перо је придржавао Жирола, који се још поводио у ходу, а на крају поворке ишао је поручник Жубер.

Робер их поведе кроз неки ходник, дугачак око стотину метара, на чијем се крају налазила отворена капија. Иза ње пружала се једна округла дворана, слична онима кроз које су заробљеници већ пролазили у подземном граду. У тој дворани седели су у групицама Мексиканци, још увек избуњени од страха због ужасних збивања којима су малопре присуствовали. Раније би их ови људи саакако напали... Али, сада су били потпуно безвољни и потишћени.

Поворка је прошла кроз дворану и ходник и стигла у неко предворје, чија су врата Перо и Жубер за сваки случај закључали за собом, како би гоницима отежали пролаз. Жирол се изненада снашао и узвикнуо:

— То је соба Великог мајстора! Лево од тог предворја налазио се низ богато наменених одаја. Све су биле осветљене и несумњиво намењене да у њима живи дон Агостино. С друге стране, иза отворених двокрилних врата, налазила се нека чудна ствар: једна сива направа, с оба краја заштитена као томпус и дугачка око три метра. Горњом, у средини, била је нека врста куполе, а доле су се назирали два точка, као код мотоцикла.

— Подморница! — узвикну Мадек.

— Подморница на точковима... америчког типа Лејк! — допуни га Жубер. — Господине Миранда, ето вам возила којим сте се ноћас довели овамо и које нисте смели да видите!

У неколико речи Робер је испричао како му је пало на памет, када се ослободио својих окова, да пође за последњим бегунцима, да би видео куда ће... Тако је стигао до ових краљевских одаја и открио лажу...

— Сине, ти си нас спасао, — захвали му се Жубер. — Одмах иза подморнице налази се комора са уставом.

— Али, како ћемо покренути ту направу? — упита Миранда.

Жубер одмахну главом:

— Савршено просто. Ја познајем тај модел... Перо, стани крај врата и, за сваки случај, подигни барикаду. Бује, погледај да се није у собама ко сакрио... Робере, ти се старај за заробљеника, а ви,

Жироле, покушајте, уз Жакову помоћ, да освестите госпођицу... Мадек и ја прегледаћемо подморницу... Гледаћемо да пођемо што је могућно пре.

Бује се одмах дао на посао и почео да претражује напуштене собе, Перо је догурао намештај до врата и подигао барикаду, а Робер је сео поред дон Агостино потурајући му свој ноћ доз нос. Чврсто везани Мексиканац није могао ни да се макне с места, и, бесан због своје немоћи, шибало је гневним погледима дечака. Жак и Миранда положили су Жану на диван, а Жирол је извадио неколико боцица из чепа.

— То је свакако један од тајних рецепата оног проклетог Кохуатла, — мрмљао је он, — по свој прилици нека врста хашиша... нека микстура конопље. Може да потраје и неколико часова док се дејство изгуби...

— Господине поручниче, — јављао је морнар који је стражарио на вратима, — они долазе.

Неко је снажно лупао на врата од бронзаних плоча... Перо је принео још један тежак сандук и два масивна ормана и појачао барикаду...

Бука пред вратима постајала је све јача. Мексиканци су се, како изгледа, опет прибрали... Хтели су да ослободу свога господара. Али, дебла двокрилна врата, обложена бронзаним плочама и углављена у самој стени, одолевала су лако њиховом јуришну.

У том тренутку, из унутрашњости подморнице огласи се Жуберов радостан поклик:

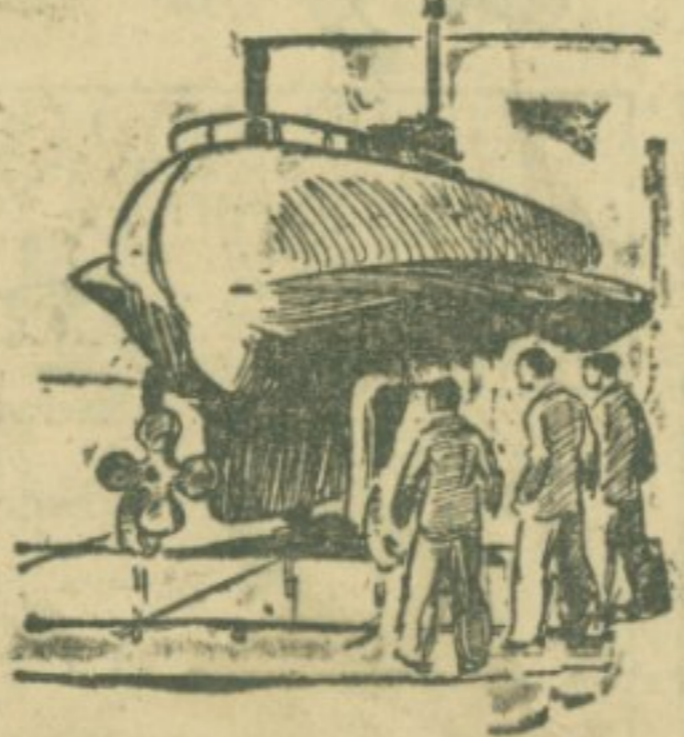
— Лаба је спремна... Нека 'се сви укрцају!

Обри и Миранда унесоше Жану. Жирол пође за њима. Перо и Мадек башише још један тежак гваздени сандук на барикаду, дохватише дон Агостино и унесоше га у брод.

После два минута, сви су се окупили у малом салону за спавање. Жану су пажљиво положили на један отоман, а дон Агостино оставили везана на поду у једном углу. Кроз отворена врата видео се Мадек који је са интересовањем разгледао мотор.

Једини је Жубер остао напољу да би све припремио за полазак. Он је брижљиво закључао широка метална врата која су водила у стан дон Агостино и отворно вентиле на устави у комори: мексиканци током се окренуо неколико пута и вода је почела да плави комору, док је истиснути ваздух, шумети и шиштећи, излазио из ње...

— Свириће се —

ких њему досад непознатих момента...

Одједном се Перо, који је стајао крај једне капије, исправи и чвршће стеже своје кољеве... Чуо је нечије кораке у ходнику. Али, одмах се опет насмешно и спустио оружје... То је био Робер, који се малопре непажено удаљио и сад је дотрчао веома узбуђен и још издалека довикнуо:

— Брзо! Брзо!... Пођите за мном! Ја сам открио излаз...

IV

Робер је то изговорио тако победоносно, да нико није могао да посумња у тачност његовог тврђења. Сви одушевљено нагнуше за њим.

Робин Худ и његова дружина

37

ДА ЛИ ЈЕ РОБИН ХУД НАШАО ЕРИКА И МАЛОГ ЦОНА?

КРОЗ УСКИ ТАМНИЧКИ ПРОЗОР СПУСТИО СЕ У ЋЕЛИЈУ...

...И КРЕСИВОМ ПРИПАЛИО СВЕЋУ КОЈУ ЈЕ НАПИПАО НА СТОЛУ

СВЕТЛОСТ СВЕЋЕ ОТКРИЛА ЈЕ ПРИСУСТВО ЈЕДНЕ НЕПОЗНАТЕ ДЕВОЈКЕ...

ОНА ЈЕ УПЛАШЕНО ГЛЕДАЛА РОБИНА ХУДА...

ЗВАЛИ СТЕ ЕРИКА?... КО СТЕ ВИ?

А КО СТЕ ВИ?

ЈА САМ ЕРИКОВА СЕСТРА!

ШТА? РИШОБРАДИ МИ ЈЕ РЕКАО ДА СТЕ ОТИШЛИ ОДАВДЕ!

ОТИШЛА? ВЕЋ МЕ НЕДЕЛОМА ДРЖИ ЗАТВОРЕНУ У ОВОЈ ЋЕЛИЈИ! ГДЕ ЈЕ ЕРИК?

МАЛИ ХИЈАВАТА

WALT DISNEY

ХИЈАВАТА, ХОДИ ОВАМО!

УЗМИ ОВУ МОТИКУ И ТЕРАЈ ШТЕТОЦИНЕ! ОВУ ЋЕ НАМ РЕПУ УНИШТИТИ!

ЕТО, САД МОРАМ ДА ЧУВАМ РЕПУ УМЕСТО ДА СЕ ИГРАМ!

УЗЕКУ ТАТИНУ КАПУ И ОДЕЛО...

ПА ЋУ ДА НАПРАВИМ СТРАШИЛО!

А САД ОДОХ ДА СЕ ИГРАМ!

ХИЈАВАТА, ГЛЕДАЈ!

ЛЕЛЕ МЕНИ! ТАТА ЈЕ УЖАСНО ЈОУТ!!

WALT DISNEY

ЛЕТЕРИ СЛОН ДУМБО

КОД 7 ПАТУЉАКА

ТО ЈЕ НАЈЛЕПШИ ДИНАМИТ... ЕХ, ХТЕДОХ РЕКИ ДИЈАМАНТ, ШТО СМО ГА ДОСАД НАШЛИ.

ИМАШ ПРАВО У ЖИВОТУ НИ САМ ЛЕПШИ ВИДЕО!

МЕСТО ШТО БРБЉА, БОЛЕ ДА ПАЗИ ДА ГА НЕ ИСПУСТИ.

ДОСТОЈАН ЈЕ НЕКЕ ПРИНЦЕЗЕ!

МОРЕ, КРА-ЉИЦЕ!

О, ДА! ПОСЛАЌЕМО ГА СНЕЖАНИ НА НАКЛОН... ХТЕО САМ ДА КАЖЕМ НА ПОКЛОН!

НАЈБОЉЕ БИ ПРИСТАЈАО НА ШОЈ СНЕЖАНИ.

ДОБРО СИ СЕ СЕТИО, АЛИ КО ЋЕ ЈОЈ ГА ОДНЕТИ?

А ОНА ТАКО ДАЛЕКО СТАНУЈЕ, ЧАК ИЗА МРАЧНЕ ШУМЕ!

АЛИ, ТО ЈЕ ТЕШКО И ОПАСНО ЈЕР У ШУМИ ЖИВЕ РАЗБОЈНИЦИ ПА НАМ ГА МОГУ ОТЕТИ.

НАСТАВИТЕ СЕ

Најстарије најдебље највише најлакше најтеже

ИТА.

ДРВЕЋЕ

И од широким сеновитим платаном на Косу, једном од острва у Јерејском Мору, група младих одевених у дуге тунике слушала је пажљиво речи свог учитеља. Наслоњен на платаново стабло, „отац медицине“ Хипократ излагао је своје учење о „модерној медицини“ и говорио о потреби одвајања старих религијских обичаја, бајања и приношења жртава од правог лечења.

Хипократов свет, свет античке Грчке, давно је нестао. Из тог времена остала су само многа уметничка дела, искуства и постигнућа старих научника и уметника. И још нешто: остао је стари платан на острву Косу, под којим је Хипократ излагао своје учење. Овога пролећа он ће опет добити свој зелени огртач — одећу којом га природа заодава, вероватно, већ 2500 година. Стари див са Коса, чије дебло има у обиму 16,5 метара, и даље пркоси времену и бурама Средоземног Мора.

Нико не зна колико је старећа протекло од када је на Сицилији изникло кестен који се и данас, мада оштећен, опире времену. Извесно је да је био већ стар кад су се Грци, Римљани и Феничани борили о господство над Сицилијом. Научници мисле да се тај кестен поносио уздицао још у време кад се на рушевинама Гебе, египатског „града са сто ка-

нија“ подизало насеље Карна и кад је у долини Еуфрата, где данас научници траже и испитују трошне остатке вавилонске културе, саграђен град Вавилон. У Чемберсовој „Енциклопедији“ (XVIII век), међу осталим подацима о овом Мезузалему биљног света, дат је и његов обим: 62 метра. Међутим, пепео и вулканска лава Етне нанели су кестену тешке озледе. Данас он има над земљом три засебна стабла, мада су они огранци једног истог дебла. Последњим мерењима утврђено је да то дебло има у обиму 58 метара. Кестен на Сицилији није само једно од најстаријих, него је неоспорно и дрво са најдебљим стаблом на свету.

Платан на Косу и кестен на Сицилији нису једини примерци „дубоке старости“ дрвећа. „Циновски гризли“, суморна и прилично оштећена секвоја у Националном парку у Јосемитској Долини, у Калифорнији, стар је, како неки научници тврде, 3.800 година. „Генерал Грант“ и „Генерал Шерман“, див-секвоје које су добиле имена по истакнутим

генералима америчког Сецесионистичког рата, такође су веома стари — између три и четири хиљаде година. Њихова старост утврђена је испитивањем једне секвоје, сличне висине и дебљине, која је приликом једног пожара била знатно оштећена, тако да су се могли пребројати њени годишњи прстенови.

Највише

„Генерал Грант“ и „Генерал Шерман“ не само што спадају у најстарије дрвеће на свету, већ исто тако и у најдебље и највише. Мада је обим стабла „Генерала Гранта“ већи за један метар, „Генерал Шерман“ је величанственији и лепши. Његово стабло, са обимом од 31 метра, дике се, све до врха грана, готово равно и достиже висину од 82,9 метра. Старо дрво и данас је свеже и зелено, као да нису прошли векови од оног времена кад је „Генерал Шерман“

био младина у величанственој шуми пренесторских секвоја.

Гигантске секвоје својом дугочовишћу заиста потсећају на велике и смеле људе чије име и слава не умиру. Због тога није ни чудо што им се лађу њихова имена. Као што се у америчкој књижевности истиче име Марка Твена, тако се у шуми секвоја у Маријоси истиче својом висином од 101 метра секвоја „Марк Твен“.

На међународној изложби Панама-Пацифик, пред павиљоном америчке савезне државе Орегон био је постављен јарбол за заставу висок 90 метара. Јарбол је био истесан из једног јединог комада дрвета — витке, циновске јеле.

Аустралиски „краљевски еукалиптуси“ такође могу да достигну велику висину. У близини Колака, у провинцији Викторији, налази се један при-

мерај висок 106 метара. Познато је да се еукалиптусово стабло грана тек при врху, да му је лишће веома ретко и да не даје никаква хлада. Због тога „краљевски еукалиптус“ код Колака изгледа веома чудно: голо стабло диже се готово у облаке, а на његовом врху, као капица, зелено-сива круна, мала и неугледна.

Ипак, ни еукалиптуси ни секвоје не носе „титуду“ највишег дрвета на свету. Име најпознатијег и највишег дива с правом носи један калифорниски бор који је висок 111 метара.

„Дрво змије звечарке“

У југозападним областима Сједињених Америчких Држава расте дрво које не привлачи ваљку научника ни својом лепотом, ни висином, ни старости, већ тиме што има веома чудне особине. То је „плетел трифолијанта“, дрво које лаје веома густ хлад. У пролеће, кад се развију његови лепо зелено-жути цветови, цела шума испуњена је пријатним мирисом. Али, довољно је да неко случајно предомни или нагиз неколико његових листова, па да у шуми завлада страхом, неподношљив смрад. Због тога „плетел трифолијанта“ има још једно, нимало привлачно али свакако одговарајуће, име: дрво-твор. Семе овог дрвета потсећа на узане, румено

испржене кришке кромпира. Кад дува ветар, махуне семеница ударају једна о другу и звеце и због тога дрво има још једно име: „дрво змије звечарке“.

Најлакше и најтеже

Постоји мишљење да су становници Полинезије пореклом из Јужне Америке и да су негде око V века напустили своју постојбину и на лаким сплавовима отиснули се преко широког океана. Ношени ветром и океанским струјама, стигли су на Полинезијску Острва. Њихови сплавови били су начињени од балсе — најлакшег дрвета на свету.

Балса расте у шумама Јужне Америке, нарочито у Еквадору. Мада по тврдоћи долази у тврдо дрво, балса готово нема тежине: лакша је од плуте више него за половину, тако да човек без по муке може да понесе чак и велико стабло.

Насупрот балси налази се кувбрахо, „дрво које ломи се киру“. Кувбрахо расте у шумама Аргентине и Парагваја и тако је тврдо и тешко да се од њега могу правити разне алатке које у рођеницима служе место металних. Разуме се да кувбрахо не може да се одржи на води, већ одмах тонне. Њему је по тежини једино равна једна врста аборасног дрвета која расте у Западној Индији.

... И остале занимљивости

Лишће обично називају „пљунцима дрвета“, јер кроз њега

оно дише. Број листова на дрвету зависи од њихове величине — уколико је лишће веће, уколико је малобројније. Топола има око 70.000 листова, бреза 200.000, а стари храст 700.000. Четинари, кроз чији игличаст лист не пролази велика количина ваздуха, имају веома много листова. Испитивањем једног бора утврђено је да има око осам милиона иглица. Међутим, паљма има веома мало лишћа, али је оно велико и тешко. Лист „краљевске паљме“ тежак је око пет килограма, а лист урма-паљме може да буде дуг до тринаест метара.

Семе дрвећа веома је различите тежине. Најлакше је семе једне врсте америчког бора: у једном килограму има око милион ситних семенки. Највеће и најтеже семе има ко косова паљма која расте на Сејшелским Острвима: само један њен орах тежак је двадесет килограма.

У пустињама и сушним пределима највећа радост једних путника је „лутничкова паљма“. На сваком њеном депезастом листу, у улегнућу на петелици, налази се мали „резервоар“, у коме обично има око четврт литра воде. Дрво равнала, које расте на Мадагаскару, прави је извор воде за пиће. Кад се кора равнале пробуши, из стабла потече млада свежа, питка вода. „Рана“ на кори необично брзо зарасте, а у стаблу се одмах ствара нова залиха воде, тако да се већ следећег дана поново може узети.

НАШЕ НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРЕБРНИ ЦАР

У делима о нашим народним умотворинама, поред осталих предања, помиње се и прича о Сребрном цару. Та прича забележена је на неколико места, а свуда се вели да је позната само у околини рудника Кучајне. Не зна се како је постала и шта се њоме хтело рећи.

Часопис „Подунавка“ из 1848 године донео је два кратка причања седамдесетогодишњег Рајце Милорадова; једно о постанку рудника Кучајне, на 179 страни, и причу о Сребрном цару, на 182 страни.

Рајца прича да је нека девојка по имену Ракита чувала овце на Кучајној Планини и наједном наишла на дрво лешку, око које је било свијено сребро. Она је одломиле један комад и однела га оцу, који га је пролао неким грчким трговцима-торбарима. Ови су убрзо после тога дошли с рударима и почели да ваде сребрну руду.

О самом Сребрном цару Рајца је испричао следеће:

— Неки Дамјан Хутман, вадећи руде, наиђе и на Сребрног цара. Он заповеди својим окнарима да га извуку да би га видео. На то му Сребрни цар рече:

— Мани се мене и вади осталу руду које има доста около.

Али Дамјан Хутман није послушао Сребрног цара и рекао му је да га се неће манути. Кад је Сребрни цар видео да га се Дамјан Хутман неће да окане, узвикнуо је:

— Мануле, дај воду по имену Пек!

— Нема жицу, — одговорио је Манул.

— Дај Мулаву!

— Ни она нема жицу.

— Дај Мораву, Мануле!

— Ни она нема жицу.

— Дај Дагудин.

Тада наједном избије Дагудин и потопа Дамјана Хутмана и његове окнаре. Од тога времена престао је да ради рудник Кучајна, прича Рајца. У објашњењу испод та два написана забележено је да постоји предање, да је Манул био бог који чува рудно богатство. Хутман је немачка реч и означава надзорника над рудницима.

Сребрног цара помиње и Вук Караџић и каже да о њему у Србији приповедају „људи који су руде копали“. Милан Ђ. Милићевић, у свом делу „Кнежевина Србија“, забележио је такође причу о Сребрном цару на страни 1003 до 1004. Ту он бележи причу неког старог Јанка Бурића из села Кучајне.

— Окнарима не дадне добуна да се ману, него наваде и по трећи пут. Сребрни цар, видећи се на невољи, позове околне реке: Млаву, Пек и Мораву и све омање потоке да га избаве од ових напасти. Ниједна му вода није дошла упомоћ осим речнице Дагудин, која изврне у атару села Братинца, а слива се у Доле, који иду у Млаву. Дагудин је брзо пројурно кроз земљу и дошао Сребрном цару у помоћ. Сва је окна залито и све окнаре потопио. Потом је изишао напоље и све окнарске куће потопио и однео.

Близу тог станишта Сребрног цара, прича се даље, била је и једна кућица оловом покривена, а у близини ње налазила се посуда пуна новца: пола златног, а пола сребрног. Тај новац нико није могао да нађе. У самој кућици вода је била лековита и када су Турци завладали овим крајем по-

чели су да копају руду у Кучајну, па су дошли и до те кућице и почели у њој да се купају, али их је Сребрни цар потопио и тако је рудник опустео.

— Речица Дагудин и данас верно чува Сребрног цара, — причао је чика Јанко, — а то се познаје по томе што се вода јавља свуда у окнима. То је најбољи знак да се рудари налазе близу Сребрног цара.

Сребрног цара поменуо је и Ото Дубислав Пирх у свом делу „Путовање по Србији“, 1829 године. Он, између осталог, каже да су Турци, по предању, хтели да поваде све сребро у старој Кучајни, па и човека од сребра који на дну седи. Кад су до њега дошли, он је позвао у помоћ Дунав, Саву и остале реке, које су журиле са свих страна и поплавиле цео крај, носећи са собом куће и засипљући рудокопе.

Тихомир Ђорђевић, који је посветио један напис Сребрном цару, забележио је такође приче о њему. У једној од њих каже се да је Сребрни цар живео у брду Дајбог, у Старој Кучајни. Нека девојка, чувајући говеда, нашла је у једној лешки сребри штал, који је вирно из земље. Она

је о томе обавестила људе и они су стали копати на томе месту, па су наишли на сребрног човека. Хтели су да га ископају, али их је он опоменуо да га не дирају, јер ће их потопити Дагудин. Копачи се нису поплашили и стали су да га ваде из земље. Наједанпут, лупнуо је Дајбог, појавила се велика вода и сви су се копачи поплавили, сем једног младина који је био противан да се Сребрни цар вади из земље. И у другој причи коју је забележио Ђорђевић такође се говори како су реке помогле Сребрном цару. Ђорђевић напомиње да је можда прича о Сребрном цару дошла у Кучајну са средњовековним Немцима или са Немцима из времена аустријске окупације у XVIII веку, који су радили у кучајним мајданима. Али, није се могло тачно утврдити порекло ове приче и њен смисао.

СТАКАО ИЗ ВАСИОНЕ

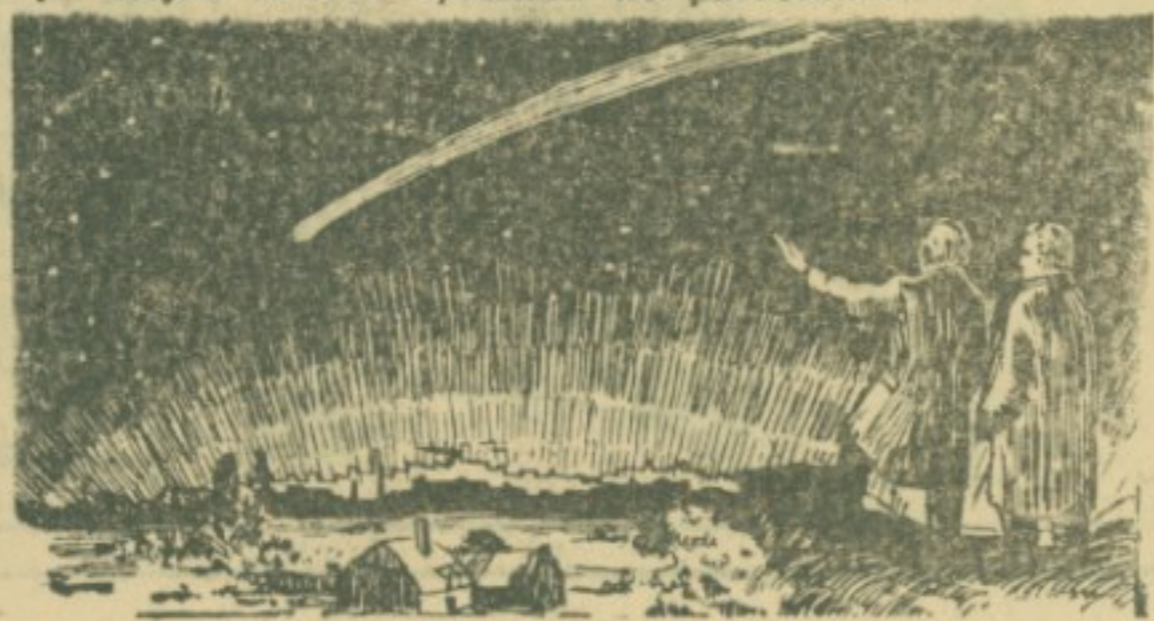
Тектити, билитонити, молродњачко музеју, на витрини у којој су изложени тектити, још стоји натпис: „Камење из стомака пренесторских птица“, мада је ова теорија о пореклу чезовитих стаклених предмета већ давно напуштена. Неки научници мисле да су тектити један од врхунских резултата открића израде стакла, и то још у камено доба, док други тврде да су постали од атмосферске прашице коју су истопиле мење.

Међутим, у последње време преовлађује претпоставка да су тектити потекли с Месеца и многи научници верују да је тајна њиховог порекла најзад одгонетнута.

Површина Месеца прекривена је слојем камене прашице

— лунитом. Као и на Земљи, на Месец сваког дана падну стотине метеора и метеорита, а како тамо нема ваздушног омотача који би смањило брзину њиховог падања, она падају огромном брзином. Брзина тога падања износи око 45 миља у секунди и због тога претварања кретања у топлоту пад метеора изазива на Месecu јаке експлозије. Том приликом топи се камена прашина и од њене успијене масе стварају се тектити. Већи део тектита остаје на Месecu, а само један део експлозија избацује ван утицаја Месечеве тежине. Неки од избачених делића дошли су, приликом лета кроз васиону, у гравитациони простор Земље и тако пали на њу у облику тектита.

Мада данас изгледа као сасвим сигурно да су тектити постали на Месecu њихово порекло и даље је једна од тајни коју наука није потпуно расветлила.

Тектити пронађени у Аустралији, у песку велике централне пустиње, чак и они из Индокине, Чехословачке или са Филипина, готово су истоветни упркос толикој удаљености налазишта, а испитивања радиоактивним путем показују да су исте старости.

О пореклу и постанку тектита стваране су, а затим оборене, многе претпоставке. Та-

Коме звона Звоне

У подне једног августовског дана 1850 године, забрујала су сва звона са Саборне цркве, али онако као кад неко умре па се то огласи. Радознали Београђани, који су готово један другог знали у прсте, убрзо су сазнали да та звона не звоне никоме од грађана њихове вароши, већ популарној „Шумадинки“, једином књижевном часопису који је тада излазио у Београду.

Али, то није било све. Уредник „Шумадинке“, Љуба Ненадовић, дао је цваншик Јоци, своје служитељу, и рекао му: „Сад си ожаловио, јер је „Шумадинка“, која те је хранила, забрањена и изгубио си то што си имао. Него иди и метни приј флор“. Јоца је отишао до трговца Шавовића и, како је забележено на саслушању у управитељству вароши Београда, пошто је цела ова ствар изазвала велико негодовање књажевског правитељства, он је „око 10 сати по европејски дошао у дућан, купио флор црни за цваншигер и око капе своје, онако колко је широк, обавио га. Затим је Јоца и деца покуповао неке флорове и она се растрчаше кроз чаршију вичући: „Бог да прости мајку „Шумадинку“! Све је то дало повода да се у Београду неколико дана није ни о чем другом говорило, па се и с врло великим интересовањем очекивало како ће се ствар свршити пред варошким судом.

Појава „Шумадинке“

Почетком јануара 1850 године, Љуба Ненадовић, тада професор београдске гимназије, издао је први број свога листа „Шумадинка“. Појава „Шумадинке“ радосно је поздрављена „Новине српске“, једини лист који је тада излазио у Србији, у чланку „Шта је ново у Београду“ писале су: „У нас има једно лепо, красно, благородно: ново, а то је нов појмени лист „Шумадинка“. Она има добар правац, она забавом и увесељењем обуча-

ва читање своје — а то је пут најбољи, као што и каже наша пословица: с вџском мед“.

Али, Љуба Ненадовић завео је у свом листу потпуно другог тога него што је до тада било уобичајено. И он је „обучавао читање своје“, али на посве други начин него што су се томе надали књажевски поштомачи, а нарочито „поштомачи правосудија и просвештења“ господин Алекса Симић, коме је Ненадовић „Шумадинку“ „цензуре ради подносио“. Кроз „Шумадинку“ је пречевао слободарски дух. Осим књижевних прилога, Ненадовић је објављивао и политичке вести из целог света; најчешће у сатиричном облику, што се није нимало свело тадашњој српској влади и кнезу Александру Карађорђевићу. Ево неколико Ненадовићевих политичких вести које је он објављивао: „У јужним пределима Француске по многим градовима савили су жителји лан Св. Енрика с великом таласбуком. Многи су се били окитили бело-зеленим везицама те су из свег грла викали: „Живео Енрик VI“ (Гроф од Шамбора, легитимистички кандидат на француски краљевски престо). А они који за народ раде одговарали су: „Живела Република!“ У Авињону изопијали су се били људи и жене, те их је стала дерђава: „Смрт републиканцима!“ У републиканца је дух и живот народни, и док је републиканца, тј. слободом

дисајућих људи, народу ће бити добро“.

Ратовање с цензуром

Цензура је забрањивала такве Ненадовићеве белешке, па је у часопису често било белих места. Због тога он никад није пропустио, где је год то могао, да се не очеше о цензори: „Цензори су бабице сваког писменог сочиненија, али мно-

го пута дете сакато остане“. Године 1850 успостављена је паробродом „Нентуном“ пловидба између Београда и Земунa. То је свечано прослављено у знаку најсрданијих односа између кнеза Александра, цара Франца Јозефа, руског цара Николе и султана. Ненадовић је овако описао ту свечаност: „Возећи се на пароброду почну се здравити пити и то најпре за цара-султана Абдул Мецида, потом за руског цара Николаја, за Франца Јозефа, за књаза Александра и за многе друге... Дошавши пароброд под Београд остави се, и ту уђе честити паша београдски, и тако пође паробродом Самом донекле, а потом у Земун. У Земуну опет као и у Панчеву остане-мо на води. Под Земуну ма-

ло је стајао пароброд, него се обрне и дође у Београд. Писали бисмо и више, али се бојимо празних пруга од којих „Шумадинка“ често страда, јер цензура тако крсти да се сваки чудити мора“. У једном броју „Шумадинке“ пише Ненадовић како је од неког великог господина примио осам цваншика да на свој лист „пренумерира“ сиротињу којој је име Правда. „Ја узмем, те адресирам један комад и на госпођу сиротињу Правду. Али ни један од разносача није јој ни где могао наћи квартир. Ишли су од канцеларије до канцеларије, од куће до куће и викали зна ли неко што о њој. Али свуда су им се смејали, а где Правда седи, то нико није умео да каже“. „И последњи разносач који је покушао да је нађе, прича

Метина кроз ПРЕИСТОРИСКИ ЗООЛОШКИ ВРТ

У зоолошким вртovima и путујућим менаџеријама, иза јаких гвоздених решетака или у малим базенима с устјајалом водом, мирно леже или се узнемирено крећу животиње из најудаљенијих крајева света. Уловиле су их у пространим преријама, пустињама и цунглама, у широкој слободној Амазони и мутном Нилу, и затвориле их на мали, узан простор. Чим начине неколико корака, решетке им затварају пут. Рођене и одрасле на слободи, животиње се тешко навикну на мале, ограђене просторе. Због тога се, као да траже излаз, немирно крећу од једне до друге решетке. Међутим, има „зоолошких вртова“ у којима животиње не покушавају да нађу излаз у слободу, већ непомично стоје

на истом месту. То су природњачки музеји, „зоолошки вртови“ у којима можемо да видимо остатке, моделе, слике или потпуно очуване примерке животиња старих више милиона година. Данас на свету има свега две или три врсте слонова. Међутим, у преисториско доба било их је много. Неке врсте биле су мале; друге огромне. Једне су имале потпуно праве

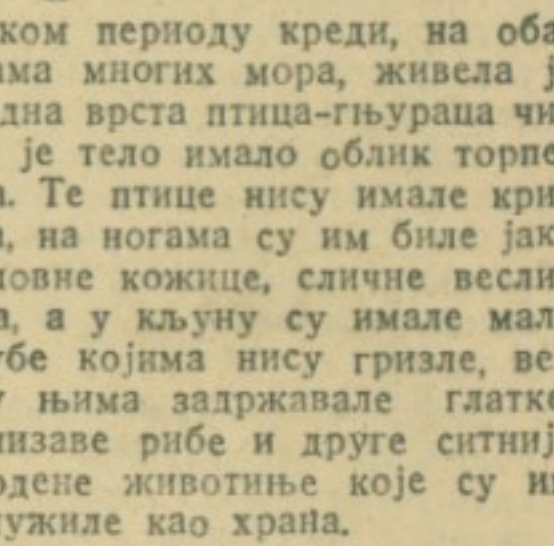
кљове, док су код других биле повијене као код данашњих слонова. Један од најпознатијих „сродника“ слона био је космати, циновски мамут, који је за време последњег деленог доба живео у Европи, Азији и Америци. Потпуно очувани, смрзнути мамути откопани су у Сибиру и на Аљасци. Нађени су чак и примерци с потпуно нештећеним, густим крзно. За време ранијих геолошких периода, у свим деловима света живео је тигар са сабљастим зубима. То је била велика, снажна животиња из рода мачака, с кратким закрљжљавим репом и секућимма који су, као два кратка мача, избијали из чељустима. Тигар са сабљастим зубима неустрашиво је нападао остале животиње. Његови оштри и дуги зуби могли су да пробљују чак и јаке оклопе глиптодона и ленивца. Тај тигар, за разлику

Реч „титанотере“ значи циновска животиња. И, заиста, титанотери су били циновске животиње прошлости, веће и теже од данашњих слонова. По грађи тела били су слични носорозима, само су били много снажнији. Имали су, као и носорози, два рога на глави, али не један иза другог, већ један поред другог. Ипак, те циновске животиње биле су биљождери.

У Америци и данас живе армадилоси — мале животиње чија се кожа претворила у чврст, коштан оклоп. Далеки преци армадилоса су глиптодони, који су такође имали јак оклоп. Тело им је било покривено коштаном плочама и прстеновима, а на крају репа имали су јаку коштану кићанку, коју су у борби с другим животињама употребљавали као буздован. И пингвини, птице-гњурци које живе у областима око Јужног Пола, имају своје преисториске „робаке“. У геоло-

шком периоду креди, на обалама многих мора, живела је једна врста птица-гњурца чије је тело имало облик торпеда. Те птице нису имале крила, на ногама су им биле јаке пловне кожице, сличне веслима, а у кљуноу су имале мале зубе којима нису гризле, већ су њима задржавале глатке, клизаве рибе и друге ситније водене животиње које су им служиле као храна.

Све те животиње изумрле су пре много хиљада, па чак и милиона година. Неке од њих нађене су целе скамењене, а од неких нађени су само коштици по којима су научници закључили како су некад изгледале. Данас их можемо видети само у природњачким музејима, тим „зоолошким вртovima“ давно изумрлих животиња.

од данашњих, није се у борби служило канџама, већ искључиво зубима. У Северној Америци, према мишљењу зоолога, никад није било жирафа, али је било неколико врста камила. Већина врста била је малог раста, није имала грбу и личила је на данашњу ламу. Ипак, пре 15 милиона година живела је у Колораду једна врста камила с дугачким вратом и ногама као у жирафе. Те камиле-жирафе биле су високе око пет метара и храниле су се лиш-

ћем и граничицама као и њихови данашњи „сродници“ у Африци.

У југозападном делу острва Тринидада налази се једна занимљива природна реткост: Асфалтно Језеро. Ова чудна црносива маса, сакупљена ко зна кад у једној долини сличној вулканском кратеру, заузима простор од преко шездесет хектара. На површини је сва испуцала и њоме се шире дубоке боре и бразде. Гледана издалека, она личи на дебелу кожу неког огромног, прастарог слона. Та, на први поглед мртва, маса није без живота, јер се у браздама скупља кишица и тако се на њој стварају баре. На рубовима тих бара ничу, негде гуше а негде ређе, мекито-дрвета, која у тој чудној средини успевају врло добро. Али, она нису дугог века. Чим достигне 4 до 5 метара у висину, дрво постепено тоне због сопствене тежине, да најзад нишчезне у густој асфалтној маси. Иако је Колумбо открио острво Тринидад још 1498, у Европи се за Асфалтно Језеро

сазнало тек пре неких сто година. Британски адмирал Валтер Рали, враћајући се са својом флотом са Гужаје, задржао се 1586 године неколико дана на Тринидаду. Том приликом утврдио је да „из земље избија нека врста смоле, која може нарочито добро да послужи за премазивање бродова“. Неколико година дошнје почео је да се вади природни асфалт на Тринидаду, који је тада био под управом Шпанаца. Црносива маса Асфалтног Језера отада се вади у све великим количинама, а њено искоришћавање повећано је нарочито крајем прошлог века, када је једно америчко друштво добило концесију да за сто година искоришћава цело језеро. Сада се помоћу најмодернијих машина из језера сваке године извади 400 до 500 хиљада тона природног асфалта. Али, иако су већ изваћене десетине милиона тона асфалта, ниво језера није спао ни за један педаљ. Стручњаци још ни-

су успели да објасне ову чудну појаву. Али, не само што не опада ниво језера, већ се ни његова површина не мења. Разуме се, када се асфалт вади на једном месту, онда остану дубоки трагови, али у року од 48 часова њих нестане услед надоласка новог асфалта и то место се изравна са целом површином језера. После ископавања, асфалт се вагонетима превози на копно, где се налазе постројења за прераду. Шине за ову малу железницу положене су по површини језера и воде све до места где се копа асфалт. Оне не смеју да остану на једном месту дуже од неколико дана, јер би постепено утонуле и изгубиле се у некој, попустљивој асфалтној маси. Стога их радници свака два-три дана премештају и постављају на друго, још неугажено, место. Човек који би крочио на површину Асфалтног Језера не би утонуо у његову масу. Приликом шетње по језеру, највише што може да му се деси то је да му ноге упадају у асфалт, као на улицама неког европског града за време јулских врућина. Али, приликом паркирања аутомобила треба бити много обазривији, јер је широк појас око језера прекривен лебелним слојем мирног асфалта, који се некад давно излио из самог језера. Ако се аутомобил остави на таквом месту, онда ће он, два-три часа пошто, га сунце огреје, утонути у асфалтну масу до осовина, а касније и дубље, да најзад сасвим нестане. Занимљиво је да је у овој маси око језера настрадало и село Ла Бре.

Како живе Бедуини

О Арабији и њеним становницима написано је много дела. Нарочито је много написа посвећено доприносу који су становници тога полуострва дали у току дугих векова општој култури човечанства. Поред научника из земаља целог света, становници Арабије и њихов живот занимали су и писце романа, који су често, описујући живот и

су својина појединих племена и око њих се она често кавже. Око бунара се каткад слеће на стотине људи и животиња, чекајући да се напију. Дугачким конопцима, полунаги људи с напором извлаче воду, певајући монотоне, суморне мелодије. Пошто су камиле највеће благо које Бедуини има, оне уживају првенство и на појилу. Стада оваца и коза мора-

сом, начињеном такође од козје длаке, подељен је на два дела. У једном домаћин дочекује госте, а у другом живи његова породица.

Бедуински шатори дуго трају; прелазе чак с оца на сина. Стари шатор лако је познати по многобројним закрпама, које могу бити различитих боја; има их чак и белих.

Кафа — симбол гостопримства

Чувена је гостољубивост ових људи. Кад дође гост, они му „припреме“ седиште на тај начин што метну на земљу неколико јастучића. Али, прави симбол гостопримства је — прна кафа. Она се ту, пред гостом, најпре испржи у нарочитом гвозденом суду с дугачком дршком, затим се туца у дрвеној ступи и најзад кува у цевама од бакара које сами Бедуини праве. По броју цезви у кући може се одредити достојанство и друштвени положај домаћина. Кафа се прво кува у једној цезви, па затим у другој, све док не постане готово сасвим бистра. Тако скувана кафа је врло јака, па се зато не служи наједном, већ се с временом на време сипа по неколико капи, и тако све док посета траје. Иако је горка, јер у њу не стављају шећера, бедуинска кафа је веома укусна и добро гаси жеђ.

Ако гост остаје на вечери или коначу, тада му се спрема такозвана вечерња гозба. Домаћин доведе најбољу овцу или козу пред шатор и, пре но што је закоље, покаже је госту, а понекад нареди да цело стадо продефанује испред шатора, да би сам гост изабрао најбољу овцу. Месо кувају обично с пиринчем и све то изнесе на сто у једној здели.

Уместо хлеба, Бедуини једу лепице. Њих месе жене и онда их пеку у телијама окренутим наопако, које међу поред ватре. Кад шенк има кавка угледна госта, онда и остали чланови племена дођу на гозбу. Једе се у партијама — чим се једна најде, устаје, а на њено место седе друга. За време гозбе домаћин не седи, већ стоји и служи госте, а једе тек кад се сви развију или оду на спавање.

Ношња — једнака за све

Ношња Бедуина одговара клими њиховог краја. Сваки Бедуин без разлике — и селјак и номад, и имућни и сиромашни — носи најпре „тобу“, белу памучну кошуљу, преко које долази бела или пругаста „кибра“ од памука или свиле. То је нека врста огртача, који је спреда отворен, а око појаса притегнут

кожним појасем. Најважнији део одеће је „аба“. Она је без рукава и служи истовремено као капут, кишна капа и шебе. У њу се Бедуин увија кад га ноћ затекне ван шатора. Аба се прави од камиле длаке или вуне, а може бити црна, мрка или наранџаста. Лети се носи откопчава и раширена, а зими, кад почну кишне и хладни ветрови, притегне су уз тело. Неки носе зими и капуте од јагвешер крзна. Глава им је увек покривена „кефијехом“. То је марама пресавијена у троугао, која се на глави држи помоћу „агача“, двоструке врше од козје длаке. Кефијех штити главу од сунца, песка и хладноће.

Мало је који Бедуин писмен, али се сви покорвају неписаним хиљадугодишњим законима и код њих задата реч вреди више од писаног уговора.

ДА ЛИ ЋЕ ТЕЛЕВИЗИСКЕ ЕМИСИЈЕ УСКОРО ПРЕЋИ АТЛАНТИК

Досад је владало мишљење да ултра-високе фреквенције телевизијских, радарских и микроталасних станица једва допиру или незнатно прелазе линију хоризонта. Међутим, недавни огледи које је вршила једна телевизијска компанија у Сједињеним Државама у основи су изменили овакво схватање. Наиме, сигнали емитувани на таласној дужини од 3.700 мегацикла (8 сантима тара) примљени су сасвим добро на даљини од 456 километара; други таласи од 535 мегацикла допрли су чак до 520 километара од места емитувања. Емисије које су вршене на таласу од 49,8 мегацикла примљени су без сметњи чак и на удаљености од 1.218 километара.

После ових огледа, верује се да ће се ускоро приступити емитувању телевизијских програма из Сједињених Држава за Европу помоћу једног снажног опремљеног и релативно станица које ће се изградити на Лабрадору и Гренланду.

Антологија ЧУДА

ЧОВЕК СА ЗЛАТНИМ НОСОМ

Тихо Брахе (1546—1601), познати дански астроном, који је подигао велике опсерваторије у Ураниенбургу и Прагу, изгубио је нос у двобоју с неким Пасбергом. Брахе је сам себи начинио нос од злата, који је за лице лепио помоћу нарочитог цемента, од кога је извесну количину увек носио са собом. На свим његовим портретима јасно се види златан нос који својим сјајем чудно одудара од природне боје лица. У старим списима Брахе се готово увек помиње као „истакнута и заслужна личност која је имала нос од злата“.

нека друга жена не пристаје да пође за њега он мора да стоји, а за то време не сме ништа ни да једе ни да пије. Али, на то обично дуго не чека.

„ЛИЦА ПРОШЛОСТИ“

На усамљеном Ускршњем Острву, у Јужном Пацифику, налазе се диновске, тајанствене статуе закопане до врата у земљу и леђима

РИБОЛОВ НА УЛИЦИ

Испод главне улице у Шефедстану, у Западној Вирџинији, тече једна река-потоцица. Поред плочника постоје нарочити отвори који допиру до површине реке, тако да се са улице може пецати риба.

ПАЊ — ГАРАЖА

Пањ једног диновског дрвета старог 300 година издубљен је и служи као гаража становницима у Кеверуду, у Калифорнији.

ШЕШИРИ ЗА УДОВЦЕ

У афричком племену Бабира положај удовца није лак. По једном старом обичају, удовац носи огро-

ман тежак шешир који има обод од преко три метра. Поред тога, све док

окренуте морској обали. Статуе су дело неке праистаре, изумрле расе и још до данас није утврђено који је израдн и кога оне претстављају.

ПЛЕМЕ БЕЗ ДАРА ГОВОРА

У шумама источне Боливије живи племе Курунга Индијанаца које има око 40.000 становника. Припадници овог племена од памтивека су сви нем, јер се рађају с неком наследном органском маном у грлу због које не могу да изговоре ни једну једину реч.

ПАРТЕНОН — БЕЗ ПРАВИХ ЛИНИЈА

На чувеном Партеону, у Атини нема потпуно правих линија. Све линије су благо накривљене, како би се умањило утицај перспективе и грађевина изгледала и из даљине иста као и из непосредне близине.

обичаје тих људи, тонули у најобичнији романтизам. Бедуини су претстављани као људи из „Хиљаду и једне ноћи“, који са својим караванима путују по непрегледним арабским пустињама, где доживљавају трагедије у бурама пустињског песка или налазе срећан смирај у оазама и градовима у које стигну. На страницама тих романа помињу се и „црни витезови“, који јуре као муње пустињом и побеђују непријатеља. У ствари, Бедуини су живели и живе као и други људи у околним земљама: некад мирно, а некад би били уплетени у бурне светске догађаје. Реч Бедуин долази од арапске речи „бадави“, што значи становник пустиње.

Бедуин је општи назив за припаднике арапских племена у пустињама Арапског Полуострва и суседних покрајина у Северној Африци. Они су пореклом из предела Неца, у Арабији, и познати су као Арапи у ужем смислу. Углавном су номади — сточари и живе патријархалним животом, који се постепено осипа под савременим утицајем. Ми ћемо овде донети две-три слике из живота Бедуина који живе у Трансјорданији.

Трансјорданија је релативно мала земља. Одвојена је од Палестине долином Јордана и Мртвог Мора. То је уједно најдубља увала на свету — налази се неколико стотина метара испод морског нивоа. Један део те увале је плаодан, јер има доста воде, али већи део је пустиња. Кроз њу не теку реке и Бедуини добијају воду из дубоких бунара, уствари цистерни у којима се у току зиме накупи доста воде. Већина их је грађена још у старо време, али има их и нових. Начин копања бунара остао је исти. Преко једног чекрка камиле вуку судове натоварене ископаном земљом и камењем.

Бедуини у Трансјорданији подељени су углавном у три друштвена слоја: селјаци, који живе по селима и обрађују земљу; полуномаде, који живе под шаторима и гаје стоку; и праве номаде, који се стално селјакују са својим стадима, преваљујући огромна пространства. Залазе чак и у Арапску Пустињу. Сви они имају исте обичаје, исту ношњу, говоре истим језиком и имају исте традиције.

Борба за воду

Живот Бедуина готово потпуно зависи од воде. Бунари

ју да чекају док прво камиле угасе жеђ.

Бедуини живе под шаторима начињеним од кострети. То они зову својом кућом. Она их штити од сунца и песка, а зими од хладних ветрова. За време жарких дана, крајеви шатора се задигну, те он онда више личи на неки диновски сунцобран. Али, кад зафигу ветрови, а песак полети пустињом, тада се шатор затвара са свих страна.

Шатори су обично црне боје, јер су и бедуинске козе углавном црне. Хиљадама година они нису променили свој облик. Још у библиској „Песми над песмама“ помињу се „црни шатори Кеара“ — стари јеврејски назив за Бедуине. Они су обично дуги 4—6, а широки 2—3 метра. Могу бити и дужи, чак и до стотину метара. Такве шаторе могу да имају само имућнији људи или племенски поглавци-шенк. Да би се пренео такав шатор, расклопљен у делове, потребно је више снажних камила. Шатор је изнутра подупрт моткама и затегнут конопцима. Једном заве-

ЗАШТО СЕ ПРОУЧАВА КРЕТАЊЕ ГЛЕЧЕРА

Године 1788, неки планински водичи, пењући се на Мон Блан, оставили су у глечерском подножју Црне Игле једне лествице које су им биле на терету. После пуне 44 године, 1832, те исте лествице нађене су 4.000 метара ниже. Било је јасно да се део глечера постепено спуштао, при чему је прелазно око двадесет метара годишње.

Дуго се ништа није знало о глечерима, све док у другој половини XIX века, с развојем алпинизма, нису почели да се проучавају састав и кретање ових великих ледених маса. Прва мерења вршена су веома примитивно, кочићима, да се доцније толико усаврше да је било могуће мерити и кретање од свега неколико метара годишње. Захваљујући томе, решено је питање које је дуго било спорно: да ли се померање глечера врши непрекидно и равномерно, или се одиграва у трајима, повремено. Испитивања која су вршена на Гарнеу, другом по величини глечеру на Алпима, чија површина износи 67 квадратних километара, дала су одговор на ово питање: глечерска померања не дешава-

ју се стално, већ у врло кратким временским размацима

Испитивања глечерског кретања од великог су практичног значаја, јер се на тај начин могу предвидети претстојећа стропштавања ледених маса, тако да се могу на време предузети мере предострожности и избећи велике несреће. Раније су, међутим, стропштавања глечера често

изазивала праве катастрофе. Тако су јануара 1934 године глечери уништили железницу у Андима. Још већа несрећа догодила се кад су огромне глечерске масе зауставиле ток реке Рио и од њене воде створиле језеро са око 40 милиона кубних метара воде. Кад је доцније настало ломљење ове ледене препреке, дошло је до катастрофалне поплаве околних.

Станице за хитну помоћ које лете и шлове

Готово у сваком већем граду у свету постоји станица за хитну помоћ, у којој се ради непрекидно и дању и ноћу, јер нико не зна кад ће човека задесити нека несрећа. Али, не дешавају се људима несреће само у градовима, него и на пучинама мора и океана, па и у ваздуху. Оне су готово увек веће и трагичније, па су се због тога људи побринули да уреде станице за хитну помоћ које плове морима и лете ваздухом. Последњих година јако се развио прекоокеански ваздушни и бродски саобраћај и већ постоје три станице за међуконтиненталну хитну помоћ, а ради се на проширењу њихове мреже.

До несрећа на мору и у ваздуху најчешће долази у току зимских месеци, због густе магле, разних непогода и велике хладноће. То могу да потврде не само недавни бродоломи „Шамполиона“ и „Принцезе Викторије“ већ и чести нестанци авиона, нарочито на прузи која води од Америке, преко Аљаске и Алеутских Острва, за Азију.

Озбиљнија организација спасавања бродоломника наметнула се први пут за време Другог светског рата. Честа торпедовања бродова и обарања авиона изнад британских острва принудила су руководство енглеске морнарице и ваздухопловства да још у току рата приступе организацији службе спасавања. Створена су разна средства за спасавање, почев од малих једноседних чамаца који се пуне ваздухом, чији се број попео на 350.000, до прслука за спасавање, моторних чамаца који се спуштају падобраном и великих брзих авиона који су цео тај материјал носили до места несреће и спуштали га бродоломницима.

Захваљујући томе, у току Другог светског рата спасено

је преко 15.900 људи у водама које окружују британска острва. Од тога броја било је 11.300 авијатичара и 4.600 помораца, али треба додати још и 8.000 оних који су спасени на удаљеној морској пучини. Наравно, овде није урачунат велики број спасених којима су притисале у помоћ поморске и авионске заштитнице ковоја.

Американци су се трудили да усаврше британска средства за спасавање. На првом месту, да би се пострадалима што пре пружио помоћ, завели су авионе који узлећу уз помоћ

вотине са скупоченим крчком итд.

Модерна средства за спасавање прилично су сложена, скупа и не користе како треба ако се њима не располаже у довољној мери. Затим, потребно је доста новца да би се издржавало људство оваквих станица за хитну помоћ. О томе говори енглеско искуство у доба рата и америчко искуство са три базе на линији Америка — Кореја.

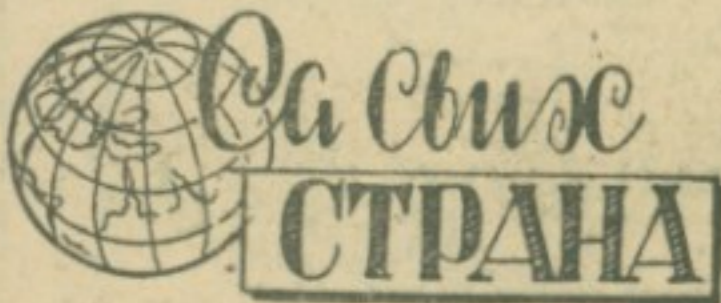
Пошто се из дана у дан све више појачава поморски и ваздушни саобраћај, а с њим и број несрећа, питање службе

ракета, за слетање сваки је до био „смучке“, а уведени су и хеликоптери.

После рата, најбољу службу хитне помоћи има Десета америчка ваздухопловна ескадра, чији је рејон дејствавања дуг 5.000 километара. То је, уствари, североатлантски ваздушни пут од Америке до Кореје, преко Аљаске и Алеутских Острва. Ескадра је до данас извршила огроман број интервенција, и то не само приликом незгода војних авиона. Она скоро свакодневно притиче у помоћ рибарима северних предела Канаде, разним научним експедицијама, ловцима на жи-

спасавања бродоломника све хитније захтева одлучан одговор. Као што на телефонски позив станице за хитну помоћ брзо шаљу своја амбулантна кола, тако ће на знаке СОС међуконтиненталне станице за спасавање слати своје хеликоптере и брзе авионе снабдеване заштитним оделцима, гуменим чапцима, једрилицама, сплавовима или саоницама. Али, пошто је издржавање оваквих установа доста скупо, постоје предлози да се приступи њиховом оснивању на међународној основи.

ДОБИВАЊЕ СИРОВОГ КАУЧУКА

У пределима где расте каучуково дрво, сирови каучук добива се на овај начин. За време сушног годишњег доба, на стаблима каучукова дрвета направе се коси и усправни зарези, па се на доњем делу зареза обеси нека тиквица или друга посуда у коју цури млечни сок. Слично раде и смолари у нашим крајевима када прикупљају смолу. Зарези не смеју да буду ни сувише плитки, а ни предубоки, да се не би повредио део биљке који омогућава рашћење дрвета у ширину. Највише овог млечног сока дају оне врсте каучука које расту у прашуммама око реке Амазоне. Од тог сока се добива каучук најбољег квалитета. Поједино стабло може да да у доба

сабирања тог млечног сока, које траје око 120 дана, шест до дванаест литара, од чега се добије два до три килограма сировог каучука. Сакупљени млечни сок најпре се очисти од разних примеса, нарочито од коре и ситних отпадака дрвета, а затим се суши. Има много начина сушења, али најстарији је овај. Урођеници узму бамбусов штап, замоче га у млечни сок и суше на диму ватре од палиминих плодова, која развија велик дим. Пошто се осуши тај млечни сок на штапу, на њему остане танак слој каучука. Затим се то понавља све док се на штапу не прикупи пет до десет килограма тежак слој каучука. Он се затим скида и даје на прераду.

ПРВА „ЛАБА“

Водени пут је вероватно најстарији којим је кренуо човек, а прво превозно средство, или прва „лаба“, био је уствари пањ или дебло неког дрвета. Човек би сео на пањ и тако прешао на другу обалу. У току дугих векова, када је човек дошао до развог оруђа, почео је да дуби дрво и тако је направио први чамац. То се десило у првисториско доба. Издубљено дрво било је уствари и прво превозно средство уоп-

ште. Разуме се, у то доба човек није знао за весла, па да би кретао чамац напред морао је место весала да употреби руке. Касније је место руку употребљавао комаде дрвета у облику лопате и њима веслао. Тај први чамац, односно дебло, човек је једног дана повезао дивљом лозом и направио сплав, на коме је лакше могао да превезе убијену животињу с једне на другу страну реке где се налази његов стан.

НАЈВЕЋА ПИРАМИДА

У северном делу нилске долине има око 130 пирамида; неке су осамљене, а неке се налазе у групама. Око четрнаест километара далеко од Каира налази се повећа група пирамида, а највећу међу њима саградио је, по предању, фараон Кеопс или Кфуа. Та пирамида била је једно од седам светских чуда Старог века. Али, она није само највећа, него је у исто време и најстарија пирамида. Висока је 147,8 метара. База јој је у облику квадрата, чија је страна дуга 232,16 метра. Неколико слојева камена нестало је са врха ове пирамиде, па и он због тога има облик квадрата.

Први човек који је ушао у Кеопсову пирамиду био је халиф Ал Мамун, око 820 године. Он је веровао да ће тамо наћи благо, али, није нашао ништа сем једне посуде од црног брушеног гранита. Та посуда била је дуга близу два метра, широка нешто више од пола метра, а висока 88 сантиметара.

Да ли знате?

РАДИО-ТАЛАСИ ИЗАЗИВАЈУ ЕКСПЛОЗИЈУ

Снажни радио-таласи могу понескад да изазову паљење капилси на гранатама које се иначе пале електричним путем. Експлозивне капилсе могу се палити радио-таласима на отстојању до једне миље.

Обично, капилсе се пале помоћу електричне струје, која загреје једну танку жицу. Међутим, ако се отпремник радио-таласа налази на потребном отстојању и таласи уперу на одређено место, они могу да загреју жицу до температуре која је потребна да изазове експлозију.

Могућност да се радио-таласи употребе за потпаљивање капилси откривена је сасвим случајно на једном броду у Мексиканском Заливу. На броду се налазила једна група научника који су истраживали на лажшта нафте испод морског дна. Истраживања су вршена на тај начин што су се испод морске површине палиле нарочите миње, а затим проучавале особине добивених таласа. Међутим, баш у тренутку кад је динамит припреман, почела је да ради бродска отпремна радио-станица, чији су таласи изазвали експлозију.

НЕОЧЕКИВАНИ ИЗВОР ВИТАМИНА Б₁₂

Драгоцен витамин Б₁₂, који је нарочито успешан код тешких случајева анемије, опште слабости и нервне исцрпљености, добијао се досад једним сложеним процесом из цигернице, или приликом справљања културе стрептомицина. Међутим, случајно је пронађен један нов, богат извор овог витамина. У вароши Милвоуку, у Висконсину, користи се већ 25 година вода из градске канализације за производњу одличног ђубрива милорганита. Недавно су стручњаци открили да један килограм милорганита садржи 2 до 8 милиграма витамина Б₁₂. Општина Милвоука већ је подигла фабрику која ће давати довољне количине милорганита за производњу овог витамина.

МИКРОСКОП-ПРОЈЕКТОР

Прашина, која носи са собом различите бактерије, представља сталну опасност за здравље градског становништва. Поред ове, ваздух може садржавати и многе друге врсте прашине, отровних гасова или смилцијума, проузроковача синкозе. Нови микроскоп-проектор омогућаје да се брзо и лако одреди облик и природа прашине која се налази у ваздуху, те да се предузму одговарајуће мере за отклањање

штетних, последња по људски организам. Предузећа хемиске и рударске индустрије — у којима су радници најчешће изложени штетном дејству прашине — веома су заинтересована за даље усавршавање овог инструмента, који ће у знатној мери допринети заштити радника и побољшању радних услова.

НАЈВЕЋА ЕВРОПСКА ФАБРИКА КРОМПИРА У ПРАХУ

У Шведској је недавно изграђена највећа европска фабрика за справљање кромпира у праху. Она годишње може да препарира 14.000 тона свежег кромпира. Тежина кромпира у праху износи око једну осмину одговарајуће количине свежег кромпира, чије све хранљиве састојке садржи. Предност кромпира у праху је у томе што се лако справља, а осим тога садржи и витамин Ц, који му се синтетички додаје.

ПНЕУМАТИЧКЕ МАКАЗЕ

Постоји читав низ механизованих апарата за сечење живе ограде. Сви они представљају неку врсту маказа, које се, међутим, не могу употребити и у друге сличне сврхе, на пример да се отсече нека висока грана на тачно одређеном месту. То ће бити могуће новим, пнеуматичким маказама, код којих се оштрица покреће помоћу клипа потискиваног компримираним ваздухом. Овај апарат може се причврстити за крај неке мотке, тако да се њиме може сећи и на извесној даљини, односно висини. Помоћу ових маказа баштовани и виноградарци могу без по муке сећи гране чији пречник износи до четири сантиметра.

КИСЕОНИК ЗА ЗАМОРЕНЕ АТЛЕТИЧАРЕ

После заморних тренинга, атлетичарима треба дуже времена да поврате снагу и да лопну правилно да дишу. Помоћу новог малог апарата за давање кисеоника, заморени атлетичари за веома кратко време могу да поврате снагу и отклоне умор. Апарат, који је добио име „виталятор“, састоји се од једног цилиндра с кисеоником, регулатора и мале гумене маске која се ставља на нос и уста. Прилив кисеоника регулише се аутоматски, и то према учестаности удисања и издисања замореног атлетичара. Удисањем кисеоника из „виталятора“, рад плућа и срца нормализује се три пута брже него удисањем обичног ваздуха.

МУЗИКА ПОМОЋУ ЗАПАЉЕНИХ ГАСОВА

Још пре 77 година, професор Фредерик Кестнер изумео је један инструмент, уствари нарочиту врсту оргуља, који производи звуке помоћу запаљених гасова који се крећу у његовим многобројним цевима. Овај чудни инструмент налазио се дуго времена у Лондонском научном музеју. Недавно је на њему поново свирано приликом митинга Краљевског друштва за уметност у Лондону. Многи сведоци и стручњаци, који су га први пут чули, изјавили су да је његова музика „божански дивна“.

ЖЕЛЕЗНИЧКИ ВАГОНИ СА 32 ТОЧКА

У Пенсилванији је недавно израђен досад најдужи железнички вагон. Вагон је три пута дужи од највећих досадашњих вагона, а може да носи пет пута већи терет — 250 тона, а да се због те огромне тежине не би квариле пруге и мостови, он лежи на 32 точка распоређена на четири шасије. Диновски вагон служи за преносење великих, комплетних турбогенератора.

СПРАВА ЗА УБЛАЖЕЊЕ ПАДОВА

Грађевински радници, као и сви они који раде на торњевима, кулама и другим високим објектима, били су досад осуђени у случају пада на сигурну смрт.

Недавно је један француски инжењер изумео једноставну справу која са сигурношћу спава радника у случају пада са високог објекта. Она се састоји из осам кратких паралелних гумених цеви, које ублажавају потрес и задржавају сам пад. Гумене цеви су укључене у једноставан систем навезе (конопца отпорног и на најјаче трзаје), који је с једне стране причвршћен око радничког грудног коша, а с друге за саму грађевину. Справа се већ показала веома ефикасном.

НОВИ СУПЕР-ЗВУЧНИ АВИОН

Једна енглеска ваздухопловна компанија објавила је недавно да ће њен нови суперзвучни авион типа Конвејер Ф 102 имати два турбо-реактора, са по 4.500 кг. потиска, с тим што се овај потиск може повећати чак и на 6.120 кг. Овај једноседи авион са „дета“ крилима моћи ће, захваљујући овако снажним моторима, да се пење сасвим вертикално. Тако бар тврде његови конструктори.

...уље и вода, који се иначе не могу помешати, врло лако се сједине ако им се дода мало сапуна.

...у аманитском језику реч „ма“ има шест значења: пиринч, коњ, дух, гроб, али и мати.

...у водама Индонезије живи једна врста рибе која долази до хране на необичан начин. Кад риба спазми мушицу изнад површине, избацује на њу, помоћу нарочитих мишића у устима, јак млаз воде. Погођена мушица пада у реку и риба је тада лако улови.

...кад човек једе средину од хлеба, пире од кромпира или неку другу кашасту храну притисак на кутљак износи око 75 килограма. Међутим, кад жваће печено месо притисак на зубе повећава се за 150 килограма.

...место на коме је погинуо познати морепловац Џејмс Кук у Кеалакеуа Заливу, на Хавајима, обележено је једном бронзаном спомен-плочом која се налази испод морске површине и може да се види само за време осеке. Ово је, вероватно, једина спомен-плоча постављена у води.

...од све хране човечји желудац најлакше свари супу од пиринча, и то за један час.

...земља прима само два милијардита дела целокупне сунчеве топлоте.

...крвна зрница тако су сићушна да на врх чиеде може да стане око 60 хиљада комада.

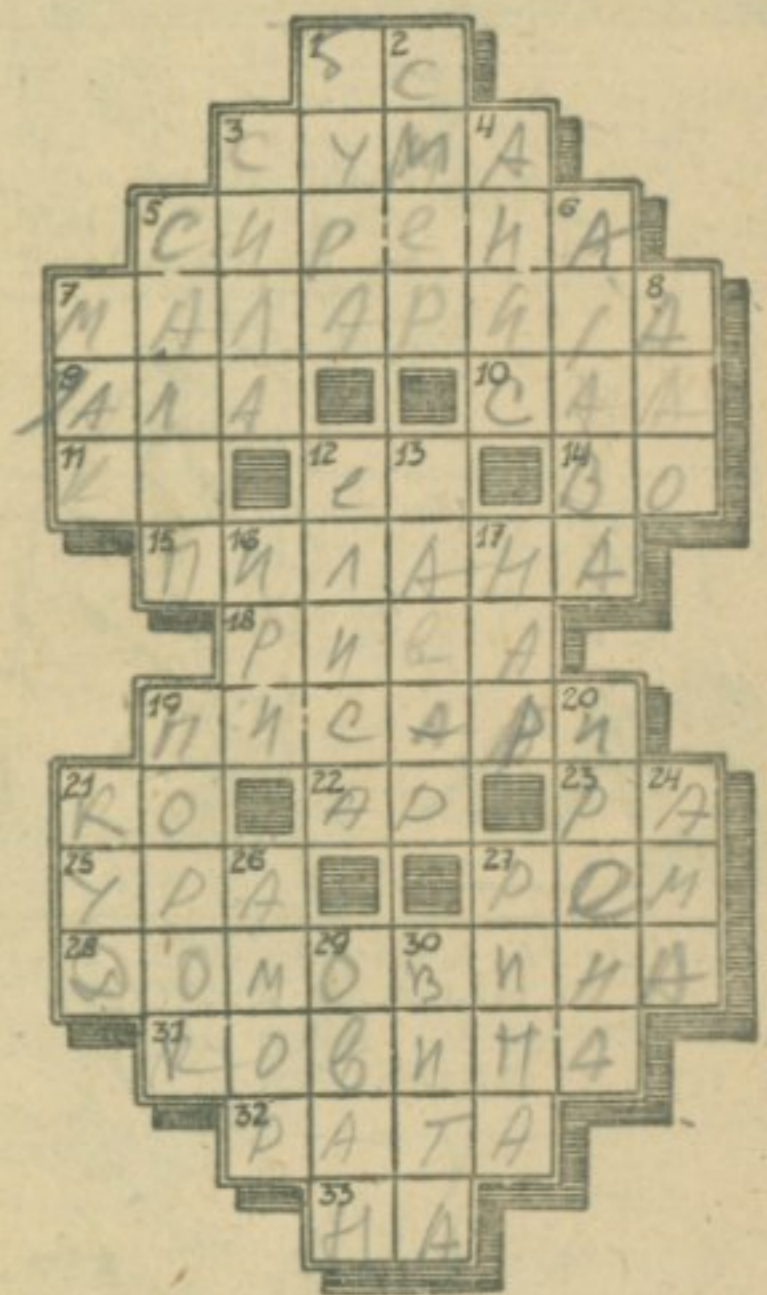

...нека племена у Африци „пину“ помоћу шкољки, камења и конопца. Безујни их на разне начине, Црнци овом притисак на зубе повећава се за 150 килограма.

- Водоравно: 1) иницијали аутора „Нечисте крви“; 2) збир; 3) легендарна риба-девојка; 4) тропска болест; 5) немач; 6) правни обичај патријархалних народа; 7) иницијали хрватског књижевника; 8) свеза; 9) слово латинице; 10) домаћа животиња; 11) стругара; 12) обала; 13) нотари; 14) упитна замена; 15) мера за површину; 16) египатско божанство; 17) сат (хрват.); 18) оснивач Рима; 19) отаџбина; 20) метал; 21) отплата; 22) предлог.

- Усправно: 1) хладан ветар на Приморју; 2) правац; 3) снага; 4) миришљава биљка; 5) оријенталско пиће; 6) држава у САД; 7) индустријска биљка; 8) свеза; 9) пропелер; 10) Молијерова комедија; 11) језеро у Сев. Америци; 12) јужно воће; 13) мана; 14) женско име; 15) прилог; 16) узвик; 17) римски бог љубави; 18) презиме наше глумице; 19) домаћа животиња; 20) живот (латински).

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

- Водоравно: 1) ро; 2) мода; 3) вунара; 4) механика; 5) Ита; 6) шал; 7) Ш(антић) А(лекса); 8) од; 9) Ва; 10) ракија; 11) бура; 12) маказе; 13) на; 14) Ан; 15) му; 16) оно; 17) кор; 18) сировина; 19) Расина; 20) нана; 21) Мо.

- Усправно: 1) Рона; 2) одан; 3) муха; 4) ариш; 5) ветар; 6) Акаба; 7) миш; 8) ала; 9) окуга; 10) миран; 11) аба; 12) јаз; 13) манир; 14) Емона; 15) тос; 16) ура; 17) Оран; 18) Кина; 19) осам; 20) вино.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

СВЕЋА И ЛЕВАК

Угасити свећу дувајући кроз шиљак од левка није лако, јер мада играч дува

све јаче, не постиже никакав резултат.

Они који не знају у који положај треба да ставе левак, напрежу се узалуд, јер га обично поставе тачно према пламену.

А ево шта се дешава: згуснути ваздух који играч издува, расипа се по унутрашњој површини левка и неприметно излази по обиму његове базе. Ваздух пролази око пламена и не додирује га. Зато, да бисте успели да угасите свећу, треба да левак мало оборите или подигнете, да би се пламен нашао према кружној ивици левка. Ду-

вајте сада полако и свећа ће се угасити!

АКВАРИЈУМ

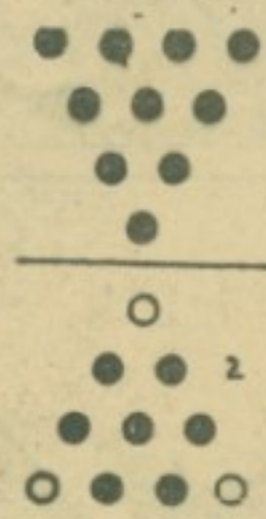
У нашем акваријуму (сл. 1) има 16 риба. Треба га поделити на осам делова, истих по облику и по величини, али да сваки садржи само по две рибе.

Потрудите се да га поделите, а ако не можете, погледајте решење (сл. 2).

ОБРНТЕ ТРОУГАО

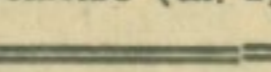
Исеците од картона десет једнаких кружића и поређајте их као на слици: у

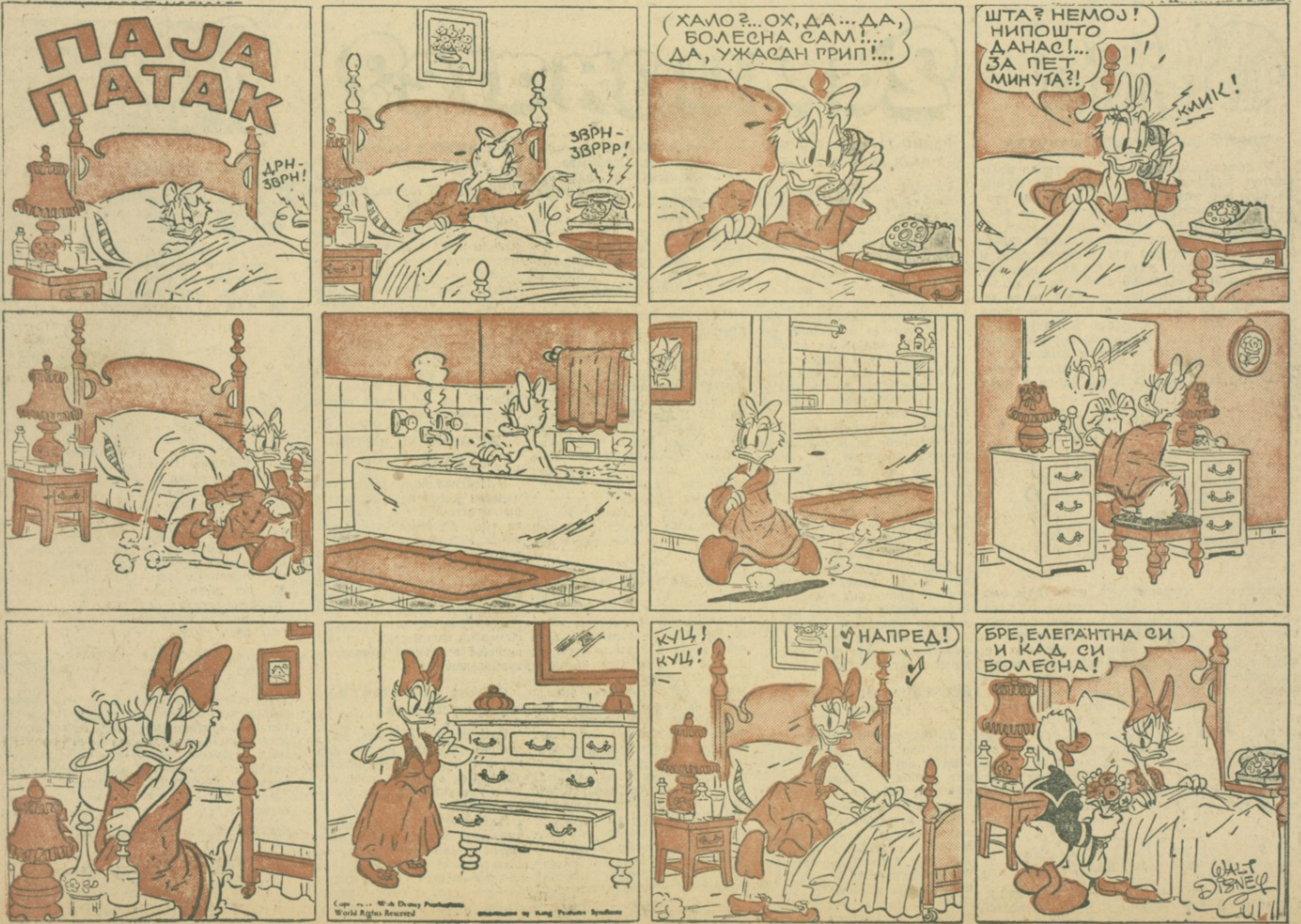

првом — горњем реду — четири кружића, у другом — три, у трећем — два, и у четвртном један.

Ради се о овоме: ако преместите три кружића, обрнућете троугао, тј. биће у доњем реду четири, а у горњем само један кружић.

Покушајте, није тако тешко као што изгледа. За сваки случај дајемо вам и решење:

ПУСТОЛОВИНЕ МАЛОГА ЦОМЈА,
МОРНАРА ТОМА ТРАУТА
И КИНЕЗА ШАНГ ЛИНА

ПОСЛЕ МНОГООБРОЈНИХ АВАНТУРА, МАЛИ ЦОМЈИ, МОРНАР ТОМ И ШАНГ ЛИН ВРАКАЈУ СЕ КУЉИ НА СВОМ БРОДУ „МОРСКА ЛАСТА“ ПРАВЕЊИ ЛЕПЕ ПЛАНОВЕ ЗА БУДУЊНОСТ ЗАБОРАВИЛИ СУ НЕДАКЕ И ИСКУШЕЊА ПРОШЛОСТИ.

